

8. LEKCE

VELIKONOČNÍ UDÁLOSTI

Jelikož vyprávění o velikonočních událostech jsou všeobecně známá a mají v teologii ústřední postavení, **budeme se v této lekci snažit ukázat spíše jejich kristologický význam** než soudnost faktů, kterou snadno dohledáme v textech Písma.

UTRPENÍ A SMRT

Předpověď smrti

Smysl příběhu Ježíšova utrpení a smrti není biografický, nýbrž teologický, a to počínaje zkušeností zmrtvýchvstání. Jedná se o teologický příběh, v němž se naplňují prorocké texty. Fakta jsou nahlížena a interpretována ve světle proroctví. To je možné, jestliže vycházíme z události zmrtvýchvstání. Takový byl záměr svatopisců a v tomto duchu byly texty napsány. Vycházet z události zmrtvýchvstání pak bylo nutné k překonání pohoršení kříže, jež bylo pro židy nepřijatelné.

Církev pochopila a překonala pohoršení kříže právě proto, že viděla souvislost mezi Písmem a Ježíšovým utrpením.

Z tohoto úhlu pohledu je patrné, že **kříž představuje drama Trojice: původní iniciativa není Ježíšova, nýbrž Otcova – jde o drama, které má počátek v Otci, ale Ježíš k němu svobodně přistupuje.**

Ježíšova smrt na kříži přináší spásu, neboť zjevuje univerzalitu Boží lásky. Skrze tuto spasitelnou lásku je kříž také usmířením, obětí, zadostiučiněním: kříž je **především milostí, Božím dílem spásy pro nás a v nás, spojeným s odpuštěním hříchů.** Událost utrpení proměnila lidskou smrt v okamžik spásy, místo, kde se člověk přibližuje Kristu a Bohu (srov. Fp 1,23).

Celý Ježíšův život je spjat s myšlenkou násilné smrti na kříži. Jít vstříc smrti je součástí Ježíšova poslání: jde svobodně, nikoliv z vnějšího donucení. Je to vrcholný okamžik jeho prorockého poslání: Ježíš umírá pro lidskou špatnost. V Markově evangeliu (srov. Mk 8,31; 9,31; 10,32-34) můžeme vidět, že Ježíš předem věděl, jaká bude jeho smrt, a tato jeho tři proroctví, která se k ní vztahují, provázejí Ježíšovu cestu ke kříži. Ježíš vidí svoji smrt jako umučení. Je to násilná smrt, které Ježíš kráčí vstříc svobodně, nikoliv donucen vnějšími událostmi. **Umírá pro naše hříchy. Vše se děje podle Božího plánu, to znamená, že je to Otec, který vydává svého Syna, aby v něm svět došel spásy, ale lidé ho odmítají a zabíjí ho. Jeho smrt trvá pouze tři dny.** Význam této skutečnosti není chronologický, nýbrž spočívá v tom, že Ježíš nezůstal v područí smrti. Ježíš viděl ve své smrti přechod k plnosti života a vítězství nad smrtí. Poslední slovo náleží zmrtvýchvstání.

Večeře

Ježíš spatřuje ve své smrti „Hodinu“, v níž se dovršuje celý jeho život: je oslavením, dokonáním plánu darování sebe sama jak Otci, tak lidem (srov. J 13,1: „...miloval své až do krajnosti“).

Poslední večeře, která se stává jakýmsi shrnutím Ježíšova života, je oslavou tohoto plánu. Je to obřad, který Ježíš slavil, aby jej odkázal jako věčnou památku svým učedníkům.

V tomto kontextu vznikalo vyprávění o utrpení a zmrtvýchvstání a církev chápala historická fakta ve světle eucharistie, přičemž stále lépe poznávala Pána.

Poslední večeře je obřadním aktem a zároveň jídlem na rozloučenou: prolínají se zde dvě tradice uváděné synoptiky – tradice obřadu, to znamená hostina díkůvzdání, a tradice závěti, která zdůrazňuje vzájemné pouto mezi účastníky hostiny. Tradice obřadu zdůrazňuje především liturgický aspekt, zatímco tradice závěti klade silnější důraz na existenciální hledisko plánu Ježíšova života jakožto sebevydání; tak dochází ke splnutí obřadu a existence.

Stručně tedy můžeme říci, že večeře, kterou slavil Ježíš a na niž navazuje praxe církve, **je oslavou darování života. Ježíšovi učedníci se tohoto aktu účastnili, aby jej pak předávali dále.**

Tak jsou chápána jednotlivá vyprávění o poslední večeři, uváděná synoptiky, a rovněž příběh o umývání nohou, jež nahrazuje vyprávění o večeři (u Jana nacházíme eucharistickou řeč v 6. kapitole).

Lámání chleba a kalich díkůvzdání doprovází Ježíš novými slovy: je to nová smlouva, skrze niž v Ježíšově osobě docházíme účasti na samém darování života. Důsledkem tohoto daru je také odpuštění hříchů. Slova „toto je mé tělo“ jsou výrazem Kristova sebevydání. Ježíš nás zve, abychom pili jeho krev, prolitou pro naše vykoupení, čímž poukazuje na



BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
Fax: 373 729 721
E-mail: bks@koinonia.cz
Web site: www.koinonia.cz

dar života, který je nám dán skrze krev. Všude, kam až tato krev dosáhne, dochází k očistění od hříchu. Ježíšovo sebedarování ve vlastní krvi se stává oživující silou, která nás osvobozuje od smrti; v tomto smyslu jsou nám odpuštěny hříchy. Nejedná se o cenu zaplacenou Bohu jakožto zadostiučinění, ale o **výraz Kristovy nekonečné lásky a Otcova daru života v Kristu**. Je to dar lásky, který je též pramenem usmíření: odpuštění hříchu je předcházeno darem života v Duchu.

Na předním místě stojí nová smlouva, smlouva života. Ježíš na svých učenících nežádá, aby jeho krev užívali k pokropení, jak se to dělalo s krví obětí, ale aby pili z kalicha jeho krve. Krev se tedy nepije k očistění, nýbrž proto, aby sytila a přinášela život v hojnosti. Ježíšova krev je nápojem tak, jako jeho tělo je pokrmem. Pokrm při poslední večeři představuje Ježíšovu závěť a pozvání, aby toto slavení nalezlo své pokračování v lidském životě. **Eucharistie je eschatologickou zvěstí nebeské hostiny. Ježíš vidí svou smrt jako dar lásky skrze sdílení chleba a kalicha.** Staré schéma smíření-obět je tudíž překonáno, neboť **Kristova smrt se stává darem a počátkem života, a tedy smířením. Eucharistie a kříž mají smířcí, obětní hodnotu, která je obsažena ve svobodném, svrchovaném daru Ježíšova života.**

Můžeme říci, že Ježíšova večeře je obřadní rovinou toho, co se existenciálním způsobem uskutečňuje v události kříže: **kříž dovršuje eucharistii a eucharistie naplňuje poselství kříže.**

Getsemane

Epizoda, jež se odehrála v Getsemanech, je důležitá z toho důvodu, že je předeherou a předzvěstí kříže, představuje dramatický aspekt kříže, jenž vtahuje do děje nejen Ježíšovu osobu, ale také Otce a učedníky. Spojují se zde **dva prvky: prvek úzkosti a prvek modlitby k Otci.**

Úzkost je výrazem bolesti samého Boha: Bůh se v Ježíši stal člověku natolik blízkým, že sám trpí. Nezdá se příliš pravděpodobné, že by se Ježíš bál smrti. Jeho úzkost se však rodí z lásky k lidem, kteří odmítají jím nabízený dar spásy. Promítá se zde model života proroka. Je to úzkost trpěná pro druhé, znamení nezměrnosti Boží lásky vůči člověku. Láska se zdá být příčinou úzkosti. V tomto kontextu je možné dobře pochopit Ježíšovu modlitbu v Mk 14,36. Ježíšova prosba, aby od něj Otec odňal kalich, může být vykládána nikoliv jako odmítnutí ze strany Ježíše, nýbrž jako vybidnutí, aby nad lidmi nebyl vynesena zavrhuje soud proto, že nepřijmou spásu. Vždyť on chce právě to, co chce Otec.

Soudní proces

Soudní proces podtrhuje veřejnou, společenskou a dějinnou dimenzi události kříže. Soud se stává místem, kde Ježíš nejzjevněji potvrzuje své božství: pravda se ukazuje skrze převrácení faktů. Pilát přiměje Ježíše, aby se posadil na soudní stolec („Na dláždění“, hebrejsky Gabbatha), Ježíš je tím skutečným soudcem pohanů i židů.

Soudní proces s Ježíšem proběhl ve dvou fázích: židovské a římské.

• **Židovská fáze**, která je velmi zdůrazňována synoptiky, zahrnuje proces před veleradou. Synoptici podtrhují tento první proces, protože chtějí poukázat na to, že odsouzení Ježíše vzešlo od židů.

• **Římská fáze** se odehrává před římskou autoritou. Dialog se zde odvíjí mezi Ježíšem a Pilátem. Na tuto fázi je kladen důraz v evangeliu podle Jana. Ježíš pronáší mocná slova: „Já jsem přišel, abych vydal svědectví pravdě“ (srov. J 18,37) – Kristus je Zjevovatelem Otce v pravém slova smyslu. Takto podmanivě jsou vyličený scény, kdy je Ježíš představen jako král a Syn člověka, a tedy jako univerzální soudce.

Můžeme říci, že první část procesu se uzavírá představením Ježíše jakožto Božího Mesiáše, zatímco druhá je uzavřena představením Ježíše jako Krále.

Ukřižování a smrt

Ježíš umírá svobodně a z lásky. Ve vyprávění o jeho smrti je silně zdůrazněno Boží mlčení. Toto mlčení se stává přítomností: člověk nepřichází k Bohu pro to, co dává, ale pro to, kým je. Tak nezbyvá nic více než důvěra, jež se stává přítomností. Jedná se o drama spravedlivého, jenž trpí.

Ježíšova smrt je provázána:

• **kosmickými znameními** jako je temnota, roztržení chrámové opony (u Matouše se mluví též o zemětřesení, otevřených hrobech a vzkříšení mnoha zesnulých); nová éra se rodí ve znamení kříže. Nová apokalypтика je charakterizována ústupem temnoty, odpuštěním a rájem (viz Lukášovo evangelium). Kříž je tedy spásnou událostí, jež se projevuje láskou.

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
Fax: 373 729 721
E-mail: bks@koinonia.cz
Web site: www.koinonia.cz

• **zvoláním:** nikoliv protestujícím křikem, nýbrž zvoláním důvěry. Ježíš prožil drama spravedlivého ve vztahu k Otci. Ježíšem citovaný žalm 22 vysvětluje jeho úzkostný výkřik, zvolání důvěry a chvály.

• **obrácením setníka** (setníkovým vyznáním „toto je opravdu Syn Boží“ odkazuje Marek zpět na začátek evangelia, kde stojí: „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího“). Ježíšova smrt vyvolává obrácení, to znamená Boží přítomnost. To vše dokládá, že Ježíš umíral slavně, nikoliv jako zoufalec. Ježíš se ve své smrti zjevuje jako Boží syn.

V Janově evangeliu se nemluví o Ježíšově opuštěnosti a jeho smrt je bohatě provázena symboly. Zdá se, že toto vyprávění se nejvíce blíží historické skutečnosti. **Ježíš tu vystupuje jako Král.** Přímou na kříži stojí **nápis**, který Ježíše označuje za krále židů ve třech jazycích: Ježíš je univerzální král. Jeho **spodní šat** nebyl rozdělen, což je znamením jednoty lidu a církve. Pod křížem nacházíme **Marii a Jana:** jedná se o teologickou symboliku. Jan zastupuje všechny učedníky a Maria je nazvána ženou, tedy ekleziologickým titulem, jako matka církve. Mariina osoba představuje nové mateřství. Ježíšova smrt je vydáním Ducha jako jeho prosba: **žízním.** Ta připomíná rozhovor se samařskou ženou, kde Ježíš mluvil o živé vodě, kterou dává. Z rány v Ježíšově boku vytryskla **krev a voda**, znamení nové *oikonomie* spásy, Ducha a obětování beránka. **Ježíš je novým Beránkem**, který je obětován namísto onoho beránka, který býval obětován v chrámě: nová oběť je zastoupena obětí Ježíše. Jak praví Písmo, nebyla mu zlomena ani kost. Ježíš se stává **novým Chrámem, z něj se rodí církev, prostřednice a svátost spásy.**

Kříž je možný proto, že existuje Trojice: kříž je vlastně zjevením trojiční lásky. Pouze trojjediný Bůh, to jest Bůh v dialogu neustálé, plodné a nevyčerpatelné lásky, se může stát opodstatněním vtělení a může dosáhnout až kenoze (*kenosis je řecký pojem označující sebevypřázdňení, sebezmaření*), naprostého sebevydání ve prospěch člověka. **Základem toho je stále trojiční láska.** Také II. vatikánský koncil mluví o kříži v souvislosti se zmrtvýchvstáním v síle trojiční lásky, a nikoliv pouze jako o smířící oběti apod. Právě v tomto smyslu prostého a zdarma daného daru se uskutečňuje odpuštění hříchů.

ZMRTVÝCHVSTÁNÍ

Zmrtvýchvstání představuje výchozí bod každé úvahy o víře a je světlem, které objasňuje daná fakta retrospektivním a eschatologickým způsobem. Chceme-li pochopit evangelium, církev, oikonomii spásy (*ekonomii spásy*) a samu Boží tvář, musíme vždy vycházet z události zmrtvýchvstání.

Problém historicity zmrtvýchvstání je jednou z nejdiskutovanějších otázek. **Zmrtvýchvstání je reálná, objektivní událost, která se uskutečnila v Ježíši z Nazareta.** Neexistuje pouze ve víře nebo v hlásání, je reálné. Kristovo zmrtvýchvstání však není totéž jako vzkříšení Lazara, není to vzkříšení v rámci dějin; Ježíšovo **zmrtvýchvstání se uskutečňuje v dějinách, ale zároveň dějiny překonává a přesahuje: je metahistorické, tedy naddějinné, to znamená, že je to eschatologická událost. Je to slavné zmrtvýchvstání, předjímaná událost konce dějin, přítomná a působící již nyní skrze svědectví učedníků, skrze apoštolskou církev a moc Ducha, který vychází ze Zmrtvýchvstání a provází svědectví.**

Zmrtvýchvstání lze historicky doložit prostřednictvím znamení, jež nám Ježíš zanechal: tj. svědectví těch, kteří ho viděli vzkříšeného, a prázdný hrob. Skrze víru se **zmrtvýchvstání stává účinným a viditelným v dějinách. Zmrtvýchvstání je událost, která je základem víry.** V evangeliích nacházíme svědectví těch, kteří ho viděli po zmrtvýchvstání (nikdo nebyl svědkem samého zmrtvýchvstání!), a zprávu o prázdném hrobu, dosvědčenou přímo židy (viz Matoušovo evangelium).

Víra ve zmrtvýchvstání se však nerodí z prázdného hrobu, ale ze setkání se Vzkříšeným, která objasňují skutečnost prázdného hrobu. Vyprávění o zmrtvýchvstání jsou těmi nejstaršími a nejdůležitějšími údaji. Ve „vyznání“ 1 K 15,1-3 Pavel říká, že Vzkříšený se „ukázal“, nezmiňuje se o prázdném hrobu, ale pouze o zjevení Zmrtvýchvstáního.

Zjevení Zmrtvýchvstáního

Tato zjevení jsou charakterizována následujícími znaky:

• iniciativa pochází od Zmrtvýchvstáního

Zmrtvýchvstálý se ukázal osobám, které jeho zjevení nikterak neočekávaly, ale prožívaly zklamání. Zmrtvýchvstálý tedy přichází téměř jako blesk z čistého nebe.

• svědkové zmrtvýchvstání mají pasivní roli

Svědci je vyvoleni, nejedná se o nějakou mystickou zkušenost, jež by byla plodem vnitřního

rozjímání. To Kristus se zjevuje, aniž by byl ihned snadno poznán a svědek je ovlivněn jeho jednáním.

• důvěrná gesta

Ve zjeveních se projevuje pro Ježíše typická důvěrnost, s jakou jednal se svými učedníky, pro které bylo podstatné vidět a dotýkat se. K tomu, aby učedníci poznali Zmrtvýchvstalého, bylo tedy nutné, aby s ním pobývali a uvěřili v něj ještě před jeho smrtí.

• slovo Zmrtvýchvstalého

Ježíš je často rozpoznán teprve ve chvíli, kdy promluví a učiní příznačná gesta, jako je lámání chleba (viz učedníci putující do Emauz – L 24,13-35). Můžeme tedy říci, že stejně jako byla eucharistická praxe podstatná pro učedníky, tak je důležitá pro církev, ve které nadále žije.

• zjevení skrze Ducha ve večeřadle

Zde se objevuje téma poslání: to je úzce spojeno se zmrtvýchvstáním. Být svědkem zmrtvýchvstání znamená proměnu života.

Charakteristickým znakem zjevení je zahrnutí zúčastněných osob. **Zkušenost Zmrtvýchvstalého a svědectví patří neoddtělitně k sobě: setkat se se Zmrtvýchvstalým znamená být poslán. Zjevení, zkušenost Zmrtvýchvstalého a poslání jsou vzájemně spjaté.** Zmrtvýchvstání je předejrou toho, co nastane při parúzii (*Kristově druhém příchodu*), kdy bude vše přivedeno k jednotě v Kristu. Mezičas je překlenut časem církve a posláním v Duchu. Letnice představují současnost, pokračování zmrtvýchvstání, budování církve, ustavení Božího království, dokud se Ježíš znovu a definitivně nevrátí s novou zemí a novým nebem.

Prázdný hrob

Zpráva o prázdném hrobu je pozdější. Synoptická tradice se zmiňuje o příchodu žen k hrobu a o přítomnosti andělských bytostí, zatímco Jan mluví o důkladném prohlížení prázdného hrobu. **Prázdný hrob je symbolem života, je to všem přístupné znamení.** Dalším důležitým prvkem je popis prázdného hrobu: „ležící plátna“. Exegeté mluví o plátnech ležících na svém místě, to znamená, že prázdná plátna byla nalezena v původní poloze. Kdyby tělo bylo bývalo ukradeno, nebylo by možné tuto skutečnost vysvětlit (*pozn. Český ekumenický překlad zde není zcela přesný*).

Další indicie dokazují, že zpráva o prázdném hrobu je historicky věrohodná, a nejedná se o apologeticky vykonstruovaný text: krádež mrtvého těla (tato teorie není v rámci židovské kultury udržitelná); zmínka o přítomnosti nebeské bytosti (což nepřispívá k potvrzení věrohodnosti nějaké teorie); svědectví žen (které v židovském prostředí nikdo nemohl pokládat za pravdivé právě proto, že je vydaly ženy).

Zmrtvýchvstání je nikoliv pouze objektivní, ale také trojiční událost. Zmrtvýchvstání spolu s křížem vyjevuje trojiční tajemství (*mysterium*). **Nejstarší formulace vyznání víry, stejně jako Pavlovo kázání, vyzdvihuje aktivitu Otce, jenž vzkřísil Ježíše** (srov. Sk). Avšak **zmrtvýchvstání je také událostí Syna člověka, který byl vzkříslen** (srov. Mk 8,31; J 10,18). **A je rovněž událostí Ducha:** právě skrze Ducha vzkřísí Otec také nás tak, jako vzkřísil Ježíše (srov. Ř 8,11).

Vedle toho je zmrtvýchvstání eschatologickou událostí spásy. Ježíš vstal z mrtvých třetího dne podle Písem a jeho mrtvé tělo nepodlehlo rozkladu jako těla jiných zemřelých. **Tyto události jsou nejen chronologické, ale také spásné. Je důležité zmínit, že zmrtvýchvstáním třetího dne počíná epocha spásy.** Kristus vstal z mrtvých pro naši spásu (srov. Ř 4,25): zmrtvýchvstání je mimořádnou spásnou událostí, skrze kterou člověk dochází zbožštění a ospravedlnění.

ÚKOLY

(*k prohloubení probrané lekce a k osobnímu zamyšlení, nikoliv k písemnému zpracování*)

Přečtěte si a porovnejte jednotlivá vyprávění o utrpení, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše ve všech evangeliích.